

Religie

Cuprins

- 1 Religia definită
 - 1.1 Religia redefinită
 - 1.2 Două religii
 - 1.3 Apetituri
- 2 Transformarea sensului
 - 2.1 Tranziția spre o ideologie
 - 2.2 Modificări pas cu pas
 - 2.3 Rațiunea încurcată
- 3 Etimologie
 - 3.1 Eliberat de încurcături
- 5 Falsa religie
- 6 Note de subsol

Religia definită

Religia era definită acum 200 de ani ca „Evlavie reală în practică,^[1] constând în împlinirea tuturor datoriilor cunoscute față de Dumnezeu și față de semenii noștri,^[2] și este, în mod simplu, modul în care o națiune, un popor sau o societate are grijă de nevoiașii ei și, prin urmare, modul în care îi slujește lui Dumnezeu sau zeilor pe care și i-a ales.^[3]

Dacă religia era instituția care ajută la îngrijirea celor nevoiași din societate, iar Religia curată funcționa numai prin milostenie fierbinte (fervoare) și nu prin caritatea legală a lumii, atunci următoarea zicere devine profetic adevărată:

„Socialismul este **religia** pe care o primești atunci când nu ai Religie curată.”

Religia redefinită

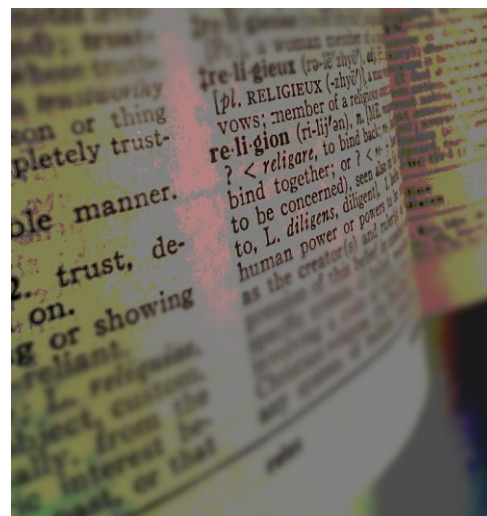
De-a lungul timpului, religia a fost redefinită de oameni ca însemnând „ce crezi despre o ființă supremă.”^[4]

Așadar, care definiție este corectă?

Cuvântul „*religie*” este menționat de cinci ori^[5] în Biblie.

Doar o singură dată apare în text (Iacov 1:27) ca un lucru pozitiv.

Poți schimba ceea ce înseamnă religia în Biblie doar schimbând definiția din mintea bărbaților și femeilor?

Cuvântul „religie” nu apare în traducerile Vechiului Testament și nu este întotdeauna același cuvânt nici în Noul Testament. Inițial, religia era definită ca „... împlinirea tuturor datoriilor cunoscute față de Dumnezeu și față de semenii noștri.” O formă de religie împlinește această datorie prin dragoste și milostenie, iar altele folosesc forța și frica. Această din urmă religie este adesea identificată prin termeni precum „religie civilă” sau „religie publică,” precum socialismul sau comunismul.

Diferența dintre Religia Curată și religia publică este cel mai adesea marcată de deosebirea dintre actele voluntare de milostenie și faptele de „caritate legală” prin puterea Statului.

Conformarea forțată sau contribuțiile constrânse de o autoritate care exercită putere îi denaturează pe oameni, pe măsură ce aceștia se obișnuiesc cu beneficiile obținute pe seama aproapelui lor. Această diferență a fost în miezul conflictului creștin cu Roma, care trecea printr-un proces de degenerare și declin de mai bine de 200 de ani.

Practici tu Religia Curată în felul în care a poruncit Hristos sau practici religia publică? De ce parte a conflictului creștin cu Roma se află creștinii moderni?

Toată boala, distrugerea și dezordinea din lume se răspândesc în lume din cauza credinței în propria noastră capacitate de a decide ce este bine și ce este rău, credință care răspândește printre sufletele și trupurile oamenilor vulnerabilitate, confuzie și dezbinare.

Biblia ne spune că *Religia curată și neîntinată înaintea lui Dumnezeu și a Tatălui este aceasta: să cercetăm pe orfani și pe văduve în necazurile lor și să ne păzim neîntinați de lume.* (Iacov 1:27)

Creștinii moderni practică Religia curată sau practică religia publică?

Două religii

Diferența dintre Religia curată și religia publică este cel mai adesea marcată de distincția dintre actele voluntare de caritate și conformarea forțată sau contribuțiile impuse de autorități. Această diferență a fost în centrul conflictului creștin cu Roma, care se afla într-un proces de decădere de mai bine de 200 de ani.^[6]

Creștinii aveau propria lor slujire zilnică prin practica milosteniei — adică prin Religia curată.^[7] Evreii mâncau la masa fariseilor prin Corbanul nedreptății. Păgânii mâncau la masa Cezarului prin practicile lacome ale templelor lor.

Apetituri

Polybius a văzut degradarea maselor și prăbușirea republicii cu 150 de ani înainte de primul împărat al Romei și cu 175 de ani înainte de nașterea lui Isus Hristos și a lui Ioan Botezătorul.

Unii au concluzionat din scrierile lui Polybius că el considera utilizarea sau cel puțin practica *religiei* din acea vreme ca o „superstiție.” Existau oameni care au redus înțelepciunea veacurilor la superstiții lipsite de sens prin desprinderea principiilor de metaforele și alegoriile celor înțelepți. Ei credeau în simbolurile vechilor povești mai mult decât în înțelepciunea lor.

Polybius a folosit termenul pentru a descrie ceea ce era perceput ca o misterioasă relație de „cauză și efect” pe care mulți nu o înțelegeau nici prin rațiune, nici prin revelație personală.

El a văzut această „superstiție în Roma antică” ca pe un *instrumentum regni*, termen folosit de Tacitus și care înseamnă „instrument al conducătorilor.” Tacitus a spus că „nu există instrument mai bun al unei bune guvernări decât să fii un bun prieten.”^[8] El a folosit expresia pentru a descrie exploatarea unei forme de religie legală de către Stat ca mijloc de control al maselor. Aceste practici de religie publică prin caritate legală au degradat legăturile sociale ale comunităților și au slăbit poporul, pentru ca acesta să poată fi condus și controlat politic, devenind o populație mai docilă.^[9]

Religia publică și caritatea legală puteau face poporul extrem de dependent de Stat și de pâinea lui gratuită, în timp ce oamenii uitau vechile căi ale milosteniei, agățându-se de simboluri în loc de esența și sensul lor. Vechile căi au fost uitate,^[10] deoarece oamenii se desfătau cu delicatesele conducătorilor, adesea pe seama vecinilor lor.

Pentru ca Statul să câștige putere, nu exista o metodă mai bună decât aceea de a arăta poporului că ești *bonos amicos*, „bunul prieten” al oamenilor, răspândind mai întâi „delicatese și gratuități.”^[11] Aceste delicatese ale conducătorilor reprezintă „caritatea legală,” care este o cursă, după cum spun Proverbele, David și Pavel, iar dorirea lor lacomă te va face „marfă,” după cum avertizează Petru.

De aceea atât de mulți profeți și atâtea cărți de înțelepciune au avertizat poporul cu privire la „apetitul lor pentru beneficii,” căci delicatesele conducătorilor „și obiceiul de a le primi printr-o regulă a forței și violenței” schimbă sufletul societății până când oamenii „se obișnuiesc să se hrănească pe seama altora și să depindă pentru traiul lor de proprietatea altora... instituie regula violenței...^[12] și, unindu-și forțele, masacrează, izgonesc și jefuiesc,^[13] până când decad iarăși în sălbăticie deplină și își găsesc din nou un stăpân și un monarh.”^[14]

Când oamenii transformă **religia** într-o superstiție a unor doctrine misterioase, în loc să fie practica zilnică a **datoriei evlavioase față de Dumnezeu și față de aproapele**, prin iubire, credință, caritate și speranță, ei vor institui în scurt timp regula forței pentru a-și obține pâinea zilnică. Apetitul lor le va ruina națiunea.^[11] Pe măsură ce se mușcă unii pe alții, vor fi devorați unii de ceilalți. Libertatea lor va diminua.^[15]

„Religia este privită de oamenii simpli ca adevărată, de cei înțelepți ca falsă, iar de conducători ca utilă.” Lucius Annaeus Seneca, cel Tânăr.

Metamorfozarea sensului

„O multitudine de lexicografi pavesc drumul spre sofism.”

Când cineva folosește astăzi cuvântul **religie**, ar putea crede că termenul înseamnă:

- „un set de credințe privitoare la cauza, natura și scopul universului, în special atunci când este considerat ca fiind creația unei agenții sau entități supraomenești, implicând de obicei acte de devoțiune și ritualuri, și conținând adesea un cod moral care guvernează conduita în treburile omenești, sau un set fundamental de credințe și practici împărtășite de un anumit număr de persoane sau secte...”^[16]

Dar dacă cauți același cuvânt într-un dicționar publicat cu doar o sută de ani mai devreme, într-o perioadă în care multe dintre cuvintele pe care le folosim astăzi erau în plin proces de schimbare, vei vedea că termenul „religie,” conform *Webster's Revised Unabridged Dictionary (1913)*, însemna:

- „Actul exterior sau forma prin care oamenii indică recunoașterea existenței unui zeu sau a unor zei având putere asupra destinului lor, cărora li se datorează ascultare, slujire și onoare; sentimentul sau expresia iubirii, fricii sau venerației omenești față de o putere supraomenească și conducătoare, fie prin profesarea credinței, fie prin respectarea riturilor și ceremoniilor...”

Tranziția spre o ideologie

În aceste două definiții vedem că, în decurs de o sută de ani, „religie” a trecut de la a însemna *act exterior sau formă* la a însemna *un set de credințe*.

Schimbarea sensului religiei de la o „acțiune” la un „set de credințe” nu a fost un pas mic — și asta fără a vorbi de restul modificărilor.

O ideologie este „un sistem de idei și idealuri, în special unul care formează baza unei politici sau economii.”

Literal, o ideologie este un set de opinii sau credințe ale unui grup sau individ. Religia produce un sistem prin care se îndeplinește datoria față de aproapele, consolidând legăturile sociale sau „legăturile politice” ale societății, în timp ce ideologiile împart societatea în grupuri, creând *facțiuni la altar* și denominații care pot genera opoziție și conflict.

Dar schimbarea nu a început aici. Dacă mergem cu puțin peste cincizeci de ani mai devreme, la *Law Dictionary* al lui John Bouvier din 1856, adaptat la Constituția Statelor Unite, găsim că religia era definită astfel:

- „Evlavie reală în practică, constând în împlinirea tuturor datoriilor cunoscute față de Dumnezeu și față de semenii noștri.”^[17]

Nu te lăsa derutat sau descurajat de cuvântul „evlavie.” Deși astăzi termenul „evlavie” mai poate însemna „o afișare ipocrită a virtuții,”^[18] el însemna odinioară *datorie, în special față de părinți și în mod specific față de tată*.

Datoria față de tatăl tău natural a fost originea dreptului patrimonial care a dus la practica inițială a patriotismului natural — ca responsabilitate familială a capului de familie. Aceasta era înainte ca statul civil să devină *tatăl* unei națiuni.^[19]

Modificări pas cu pas

Evoluția sensului cuvântului *religie* — îndepărtarea lui de la ideea de *datorie față de Dumnezeu și față de semenii noștri* — a fost treptată, dar constantă.^[20]

Până în 1828, Webster deja împingea pe locul secund referințele la datoria față de aproapele, după cum vedem și în *Law Dictionary* al lui John Bouvier din 1856[4]:

„2. Religia, distinctă de teologie, este evlavia sau pioșenia reală în practică, constând în împlinirea tuturor datoriilor cunoscute față de Dumnezeu și față de semenii noștri, în ascultare de porunca divină sau din dragoste pentru Dumnezeu și legea Sa.”

Definiția principală a lui Webster din 1828 încă păstra accentul pe *datorie*, dar formula era deja schimbată, fiind scrisă astfel:

„1. Religia, în sensul ei cel mai cuprinzător, include credința în existența și perfecțiunile lui Dumnezeu, în revelația voii Sale pentru om, în obligația omului de a-l împlini poruncile, în starea de răsplătire și pedeapsă și în responsabilitatea omului față de Dumnezeu; și, de asemenea, adevărata evlavie sau viață pioasă, împreună cu practicarea tuturor datoriilor morale. Ea cuprinde, așadar, teologia ca sistem de doctrine sau principii, precum și evlavia practică; căci practicarea datoriilor morale fără a crede într-un legiutor divin și fără referire la voia sau poruncile Sale nu este religie.” [Webster's 1828](#)

Prin 1913, definiția lui Webster continua să se schimbe, dar încă păstra ideea de „*act exterior*” și includea mențiunea explicită privind ascultarea și onoarea datorate unei puteri superioare:

„1. Actul exterior sau forma prin care oamenii indică recunoașterea existenței unui zeu sau a unor zei având putere asupra destinului lor, cărora le sunt datorate ascultare, slujire și onoare; sentimentul sau expresia iubirii, fricii sau venerației omenești față de o putere supraomenească și conducătoare, fie prin profesarea credinței, fie prin observarea riturilor și ceremoniilor, fie prin conduita vieții; un sistem de credință și închinare; o manifestare a evlaviei; precum religiile etice, religiile monoteiste, religia naturală, religia revelată, religia iudaică, religia închinătorilor la idoli.” [Webster 1913]

Rățiunea încurcată

„Unii oameni își țes sofisme până când propria lor rațiune ajunge încurcată.” Samuel Johnson

Această mutare a ideii de **religie** — de la *a fi o datorie* la *a însemna doar o opinie sau identificarea cu o ideologie* — a îndepărtat majoritatea religiilor de Religia Curată, împingându-le înspre practicile lacome ale religiei publice, religiei civile și religiilor false.^[21]

Etimologie

Unii leagă termenul *religie* de latinescul **religare**, care înseamnă „a lega (lucrurile).”

Marcus Tullius Cicero a asociat termenul *religio* cu latinescul *relegere*, care înseamnă „a reciti,” „a revedea mereu.”

Sunt termenele *religare* și *relegere* conectate?

Repetarea informațiilor sau ideilor, iar și iar, este un mod de a „lega” mintea de anumite concepte sau moduri de gândire.

Acest lucru ne întoarce la o *ideologie* — un set de opinii ce creează divizare — în locul *actelor de datorie*, care creează legături sociale prin practica milosteniei.

Chiar și în spaniolă, verbul *ligar* înseamnă „a lega,” „a conecta.”

Deoarece cuvântul latin *re* a ajuns să însemne „în privința,” provenind din ablativul lui *res* („lucru”), îl găsim în expresia *Libera res publica* — „lucru public liber,” dar și „liber de lucrurile publice,” atâta timp cât nu ești încâlcit în religia publică.

Liber de încurcături

În Iacov 1:27, cuvântul **religie** este folosit pentru a traduce grecescul *thrēskia*, care poate face referire la *ceremonii, practici, acte și disciplină comună*.

Religia este, de asemenea, o „expresie a devoțiunii față de ființe transcendente, mai ales în măsura în care aceasta se manifestă în rituri cultice, în închinare.”

Cultul Imperial al Romei oferea un fel de „plasă socială de siguranță” prin oameni care se numeau pe ei înșiși „binefăcători,” dar care „exercitau autoritate unii asupra altora.”

Modul în care definim închinarea — și ceea ce ființa transcendentă poruncește poporului să facă în timp ce se iubește unii pe alții — se exprimă prin caritate.

Religia Curată este modul de a crea legăturile sociale ale unei societăți libere prin milostenie, nu prin *caritatea legală* a lui Cain, Nimrod, Cezar și F.D.R.

Note

- ¹† În același timp, evlavia (pietatea) era definită ca datorie față de tatăl și mama ta și, prin ei, față de ceilalți din comunitatea ta.
- ²† Religia – „Pietate reală în practică, constând în îndeplinirea tuturor îndatoririlor cunoscute față de Dumnezeu și față de semenii noștri.” John Bouvier's Law Dictionary, 1856
- ³† Judecători 10:14 Duceți-vă și strigați către dumnezeii pe care vi i-ați ales; să vă izbăvească ei la vremea necazului vostru!
- ⁴† „Credința în și închinarea la o putere supraumană controlatoare, în special un Dumnezeu personal sau zei.” Dicționarul Oxford
- ⁵† **Religios**

Fapte 13:43 După ce s-a adunarea s-a risipit, mulți dintre Iudei și din prozelitii **evlavioși** (*sebomai* – care se închină lui Dumnezeu) au mers după Pavel și Barnaba. Aceștia, vorbind cu ei, i-au îndemnat să rămână tari în harul lui Dumnezeu.

Fapte 26:5 Ei mă cunosc de mult, dacă vor să mărturisească, că am trăit ca Fariseu, după cea mai îngustă partidă a **religiei** noastre (*threskeia* – religie/închinare).

Galateni 1:13-14 Ați auzit, fără îndoială, despre felul meu de a trăi în trecut în **ludaism** (*Ioudaismos* – iudaismul ca religie), cum prigoneam peste măsură Biserica lui Dumnezeu și o pustiam. Și eram mai înaintat în **ludaism** (*Ioudaismos*) decât mulți dintre semenii mei de neam, fiind mai cu râvnă pentru tradițiile părinților mei.

Iacov 1:26-27 Dacă crede cineva că este **religios** (*thresko*), și nu-și înfrânează limba, ci își înșeală inima, **religiunea** (*threskeia*) unui astfel de om este zadarnică. ²⁷**Religiunea** (*threskeia*) curată (*katharothreskeia*) și neîntinată (*amiantos* – neîntinată, nepângărită) înaintea lui Dumnezeu Tatăl este aceasta: să cercetăm pe orfani și pe văduve în necazurile lor și să ne păzim neîntinați (neîntinați de vicii) de lume.

În **Torah** (Pentateuhul / primele cinci cărți ale Bibliei ebraice), nu există un termen echivalent direct cu cuvântul modern „religie” (ca sistem de credințe separate de viață, ritualuri distincte etc.). Conceptul de „religie” așa cum îl înțelegem azi (ca sferă separată) era inexistent în gândirea antică ebraică, deoarece relația cu Dumnezeu era integrată total în viață, lege, societate și datorii cotidiene.

În schimb, ideile legate de datorii față de Dumnezeu, cult, practici sfinte și obligații morale/rituale sunt exprimate prin termeni care se referă la **lege, porunci, îndatoriri** sau **instrucțiuni divine**. Acești termeni includ adesea și aspectul de „datorii față de Dumnezeu,” deoarece respectarea lor era modul prin care Israel își manifesta loialitatea față de alianța cu YHWH.

Principalele cuvinte ebraice relevante din Torah sunt:

- **Torah** (תּוֹרָה) — tradus adesea „lege,” dar sensul primar este „învățătură,” „instrucțiune” sau „îndrumare.” Provine din rădăcina יָרָה (yarah) = „a învăța,” „a indica direcția,” „a arunca ca o săgeată.” Nu înseamnă doar reguli legale, ci întreaga revelație divină (inclusiv povești, porunci, ritualuri). Este cuvântul-umbrelă pentru tot ce Dumnezeu a dat poporului Său.
- **Mitzvah / Mitzvot** (מִצְוָה / מִצְוֹת) — „poruncă,” „comandament.” Se referă la obligațiile concrete date de Dumnezeu (cele 613 mitzvot tradiționale). Multe sunt datorii directe față de Dumnezeu (ex. Shabbat, circumcizie, sacrificii), altele față de semenii, dar toate sunt văzute ca expresie a relației cu El.
- **Chok / Chukkim** (חֻקִּים / חֹק) — „statut,” „decret,” „ordinanță.” Adesea tradus „statute” sau „ordinances.” Sunt legi al căror motiv nu este întotdeauna evident rațional (ex. legi rituale ca parah adumah – vaca roșie). Sunt porunci divine care trebuie respectate pur și simplu pentru că Dumnezeu le-a dat – o formă de supunere totală.
- **Mishpat / Mishpatim** (מִשְׁפָּטִים / מִשְׁפָּט) — „judecată,” „ordinanță,” „lege” (în sens de dreptate aplicată). Sunt reguli care au o logică morală/socială evidentă (ex. nu ucide, nu fura, judecăți corecte). Traduse adesea „judgments” sau „ordinances.”

Alți termeni asociați:

- **Edut** (עֵדוּת) — „mărturie” sau „decret” (legi ca mărturie a alianței).
- **Piqqudim** (פִּקּוּדִים) — „precepte” sau „porunci observate cu grijă.”

Aceste cuvinte apar frecvent împreună (ex. în Psalm 119 sau Levitic 18:4 – „ordinanțele Mele... statutele Mele”). Traducerile în engleză (ordinance, statute, law, judgment) reflectă încercarea de a reda nuanțele diferite, dar toate acoperă ideea de **datorii obligatorii față de Dumnezeu**, care includ atât aspecte „religioase” (cult, ritual), cât și etice/sociale. În română, traduceri biblice (ex. Cornilescu) folosesc deseori „lege,” „porunci,” „rânduiri,” „hotărâri,” „statute” sau „judecăți” pentru acești termeni, păstrând accentul pe obligație și autoritate divină.

În Biblie ebraică, nu există o separare între „religie” și „viață cotidiană” sau între „credință” și „lege” – totul este **o singură cale de viață** dictată de alianța cu Dumnezeu. De aceea, traduceri moderne folosesc „lege” sau termeni legali, dar sensul profund este mai larg: o **învățătură divină** care structurează întreaga existență a poporului.

⁶↑ Diferența dintre **Religia curată** și **religia publică** nu este, în esență, una de terminologie sau ritual, ci una de **principiu structural**: *libertatea dăruirii versus constrângerea contribuției*. Religia curată, așa cum este definită în Scriptură (Iacov 1:27), se manifestă prin acte **voluntare** de caritate izvorâte din conștiință, iubire și responsabilitate personală. Religia publică, dimpotrivă, operează prin **conformare forțată** — taxe, obligații legale, redistribuiri impuse — administrate de o autoritate care pretinde dreptul de a decide atât scopul, cât și măsura „binelui.”

Această distincție a stat chiar în centrul conflictului dintre creștinismul timpuriu și Roma imperială. Cu mult înainte de apariția primului împărat, Roma intrase într-un proces de **decădere morală și instituțională** care dura de peste două secole: virtutea civică fusese înlocuită de dependența de beneficii, iar solidaritatea comunitară de un sistem de „binefaceri” controlate politic. *Panem et circenses* nu era doar o politică economică, ci o **teologie civică**: statul devenea „binefăcătorul” suprem, iar cetățenii — beneficiari dependenți.

În acest context, caritatea creștină reprezenta o **amenințare directă** la adresa ordinii imperiale. Creștinii nu refuzau binele, ci **refuzau constrângerea**. Ei îngrijeau văduvele, orfanii, bolnavii și săracii printr-o *slujire zilnică* organizată voluntar în cadrul comunității, fără taxe, fără coerciție, fără autoritate centralizată. Această practică submina legitimitatea religiei publice romane, care își justifica puterea tocmai prin capacitatea de a „asigura” bunăstarea maselor prin mijloace legale și coercitive.

Religia publică a Romei — fie prin cultul imperial, fie prin templele-stat — funcționa ca o **caritate legală**: resursele erau colectate prin forță (impozite, confiscări, obligații civice) și redistribuite ca favor politic. Acceptarea acestor beneficii crea o relație de dependență și loialitate față de autoritate. În schimb, religia curată creștină crea **legături sociale orizontale**, nu verticale: oamenii erau legați unii de alții prin iubire și responsabilitate, nu legați de stat prin frică sau interes.

Această diferență explică de ce Roma nu a perceput creștinismul doar ca o „credință diferită,” ci ca o **ordine socială concurentă**. Creștinii refuzau să participe la cultul imperial nu pentru că negau autoritatea civilă ca atare, ci pentru că refuzau să confunde **slujirea voluntară** cu **religia coercitivă**. Ei nu contestau ideea de ajutorare a celor nevoiași, ci **monopolul statului asupra milei**.

Pe măsură ce Roma decădea, religia publică devenea tot mai centralizată, iar caritatea legală tot mai extinsă. Acest proces slăbea caracterul poporului: oamenii erau dezobișnuiți de responsabilitatea personală și antrenati în a primi beneficii „la ordin.” Creștinismul timpuriu, dimpotrivă, forma oameni liberi — capabili să dea, nu doar să primească; să poarte poveri, nu doar să revendice drepturi.

Prin urmare, conflictul dintre creștini și Roma nu a fost unul marginal sau accidental, ci **inevitabil**: două viziuni opuse despre religie, societate și om se aflau față în față. Una vedea religia ca *instrument al guvernării* și caritatea ca *mijloc de control*; cealaltă vedea religia ca *datorie trăită* și caritatea ca *expresie a libertății*. Această linie de demarcație rămâne esențială pentru a înțelege nu doar istoria antică, ci și tensiunile moderne dintre religia curată și formele contemporane de religie publică sau civilă.

⁷↑ 1 Corinteni 10:21 Nu puteți bea paharul Domnului și paharul dracilor; nu puteți fi părtași la masa Domnului și la masa dracilor.

Matei 6:24 Nimeni nu poate sluji la doi stăpâni: căci sau va urî pe unul și va iubi pe celălalt, sau va ține la unul și va nesocoti pe celălalt. Nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui mamona.

2 Corinteni 6:17 De aceea: „leșiți din mijlocul lor și despărțiți-vă de ei, zice Domnul, și nu vă atingeți de ce este necurat, și vă voi primi.”

⁸↑ „Nullum maius boni imperii instrumentum quam bonos amicos esse” – Tacitus, *Historiae*, IV 7.

⁹↑ Polybius (cca. 200–118 î.Hr.), istoric grec al Romei republicane târzii, este una dintre cele mai timpurii și lucide voci care a diagnosticat procesul de degradare morală și politică a unei republici libere înainte de transformarea ei într-un regim imperial. În *Istorie*, Polybius descrie ciclul constituțional (*anakyklosis*), prin care formele de guvernare decad inevitabil atunci când virtutea civică este înlocuită de interese, plăceri și dependență. Observațiile sale sunt cu atât mai remarcabile cu cât preced cu aproximativ 150 de ani instaurarea Principatului sub Augustus și cu aproape 175 de ani nașterea lui Isus Hristos și a lui Ioan Botezătorul, adică exact perioada în care Evangheliile vor confrunta frontal rezultatele finale ale acestui proces.

În analiza sa, Polybius folosește termenul pe care traduceri moderne îl redau adesea prin „superstiție” (*deisidaimonia*), însă sensul antic al termenului este mai complex decât accepțiunea modernă de credință irațională. Pentru Polybius, „superstiția” desemna o formă degradată de religiozitate: nu evlavia rațională și morală a strămoșilor, ci utilizarea ritualului, a simbolului și a fricii sacralizate fără înțelegerea principiilor morale și raționale care le dădeau sens. În acest fel, înțelepciunea veacurilor era redusă la practici exterioare, desprinse de metaforele, alegoriile și rațiunea morală a celor înțelepți. Oamenii ajungeau să creadă în semnele și poveștile sacre în sine, nu în adevărurile morale pe care acestea trebuiau să le transmită.

Polybius descrie această religiozitate degradată ca un mecanism prin care masele reacționează la ceea ce percep drept o ordine misterioasă de „cauză și efect” pe care nu o mai înțeleg nici prin rațiune, nici printr-o conștiință morală formată. În lipsa educației morale și a responsabilității personale, religia nu mai funcționează ca disciplină interioară și legătură socială, ci ca instrument de manipulare a fricii și speranței.

Această intuiție este preluată și formulată explicit mai târziu de Tacitus, care folosește expresia *instrumentum regni* („instrument al puterii/conducerii”) pentru a descrie modul în care religia publică poate fi exploatată de stat. Afirmatia atribuită lui Tacitus – „nu există instrument mai bun al unei bune guvernări decât a fi un bun prieten” – nu laudă prietenia autentică, ci ironizează practica prin care conducătorii se prezintă ca *benefactori* ai poporului, oferind favoruri, hrană, spectacole și „binefaceri” pentru a obține loialitate și supunere. În acest cadru, religia legalizată și caritatea instituționalizată devin pârgii politice: ele înlocuiesc relațiile vii de solidaritate cu dependența față de autoritate.

Religia publică, astfel transformată în *instrumentum regni*, subminează legăturile sociale autentice ale comunităților. În loc ca oamenii să se îngrijească unii de alții prin acte voluntare de milostenie și responsabilitate morală, aceștia ajung să aștepte beneficii de la stat sau de la „binefăcătorii” oficiali. Rezultatul este dublu: pe de o parte, comunitatea se fragmentează și își pierde coeziunea morală; pe de altă parte, populația devine mai ușor de controlat politic, fiind obișnuită cu dependența și conformarea.

În această lumină, observațiile lui Polybius și Tacitus nu sunt simple reflecții istorice, ci avertismente structurale: atunci când religia este desprinsă de virtute, datorie și caritate voluntară și este transformată într-o practică legală sau ideologică, ea încetează să mai fie o forță de formare a libertății și devine un mijloc de dominare. Acesta este exact contextul în care mesajul creștin timpuriu despre „religia curată și neîntinată” (Iacov 1:27) apare nu ca o inovație abstractă, ci ca o restaurare a sensului pierdut al religiei ca datorie vie față de Dumnezeu și față de aproapele.

¹⁰↑ Ieremia 18:15 Pentru că poporul Meu M-a uitat, au tămâiat deșertăciunii și i-au făcut să se poticnească pe căile lor, pe cărările veșnice, ca să meargă pe cărări, pe un drum neted, nepregătit.

¹¹↑ „Cel care a ruinat primul poporul roman a fost cel care le-a dat întâi delicii și gratificații.” Plutarh, Viața lui Coriolanus (aprox. 100 d.Hr.).

(varianta comună în engleză este: „For it was well and truly said that the first destroyer of the liberties of a people is he who first gave them bounties and largesses.” – adică „Căci s-a spus bine și adevărat că primul distrugător al libertăților unui popor este cel care le-a dat întâi daruri și larghețe.”)

¹²↑ Matei 11:12 Și de la zilele lui Ioan Botezătorul până acum, Împărăția cerurilor suferă violență, și cei violenți o răpesc cu forța.

¹³↑ Luca 16:16 Legea și proorocii au fost până la Ioan; de atunci Împărăția lui Dumnezeu este vestită și fiecare se străduiește să intre în ea cu silă.

¹⁴↑ Citat din Polybius, Istoriile (compuse la Roma în jurul anului 130 î.Hr.), Fragmente din Cartea VI, p. 289.

(Notă: Contextul relevant din Polybius discută degenerarea democrației prin corupție și apetitul pentru daruri/beneficii, unde generațiile ulterioare creează un apetit pentru cadouri și obiceiul de a le primi, ducând la ruină.)

¹⁵↑ „**Adevărații distrugători ai libertăților poporului sunt cei care răspândesc printre ei recompense, donații și beneficii.**” Plutarh

¹⁶↑ Dictionary.com spune că înseamnă conform Dicționarului Random House, © Random House, Inc. 2013.

(Presupunând că se referă la o definiție anterioară, cum ar fi „pious” sau „religion,” dar contextul pare a fi o referință generală la surse.)

¹⁷↑ RELIGIE. Pietate reală în practică, constând în îndeplinirea tuturor îndatoririlor cunoscute față de Dumnezeu și față de semenii noștri.

2. Există multe acțiuni care nu pot fi reglementate de legile umane și multe îndatoriri impuse de religie, calculate să promoveze fericirea societății. În plus, există un număr infinit de acțiuni care, deși pedepsite de societate, pot fi ascunse de oameni și pe care magistratul nu le poate pedepsi. În aceste cazuri, oamenii sunt reținuți de cunoașterea faptului că nimic nu poate fi ascuns de ochii unei Ființe suverane inteligente; că sufletul nu moare niciodată, că există o stare de răsplăți și pedepse viitoare; de fapt, că cele mai secrete crime vor fi pedepsite. Adevărata religie oferă atunci ajutor celor slabi, consolări celor nefericiți și umple pe cei răi de groază.

3. Ceea ce spune Montesquieu despre un prinț se aplică în mod egal unui individ. „Un prinț,” spune el, „care iubește religia, este un leu care cedează mâinii care îl mângâie sau vocii care îl împlânzește. Cel care se teme de religie și o urăște este ca o fiară sălbatică care roade lanțul care o reține să se arunce asupra celor aflați la îndemână. Cel care nu are religie este ca un animal teribil care nu simte libertate decât când devorează victimele sau le sfâșie.” Esp. des Lois, liv. 24, c. 1.

4. Dar religia poate fi utilă omului numai când este pură. Constituția Statelor Unite a prevăzut înțelept ca ea să nu fie niciodată unită cu statul. Art. 6, 3. Vezi Christianity; Religious test; Theocracy. – John Bouvier's Law Dictionary, 1856.

¹⁸↑ Definiția lui „pious” (evlavios/pios) în dicționarul British & World English: Având sau arătând o reverență devotată față de Dumnezeu sau zei; religios, devot; marcat de reverență față de părinți sau alții; (uneori peiorativ) făcând o demonstrație afectată de virtute morală.

Sensul modern al termenului englezesc *piety* (și al echivalentelor sale latine și vernaculare) reflectă o inversare semantică profundă față de înțelesul său originar. În uzul contemporan, *piety* este adesea asociat cu o „afișare ipocrită a virtuții,” cu un comportament exterior menit să semnaleze superioritate morală sau conformitate religioasă, fără o corespondență necesară în fapte concrete sau responsabilitate reală. Această degradare semantică nu este accidentală, ci urmează aceeași traiectorie prin care religia însăși a fost mutată din sfera datoriei trăite în cea a expresiei simbolice și ideologice.

În sensul ei clasic, însă, *pietate* provine din latinescul *pietas*, un termen juridic, moral și social mult mai dens decât echivalentul său modern. *Pietas* desemna înainte de toate **datoria**: datoria față de părinți, față de familie, față de strămoși și, prin extensie, față de zei. În ordinea romană timpurie, relația cu divinitatea era modelată după relația filială: așa cum copilul îi datora tatălui său respect, ascultare și sprijin concret, tot astfel cetățeanul datora zeilor și comunității sale fidelitate și slujire. Această ierarhie nu era una simbolică, ci una practică, reflectată în obligații reale.

Datoria față de tată (*pater*) se afla în centrul conceptului de *pietas*. Tatăl nu era doar o figură biologică, ci capul gospodăriei (*pater familias*), purtătorul responsabilității juridice și morale pentru familie. *Pietas* însemna, prin urmare, asumarea responsabilităților patrimoniale, educative și protective care mențineau coeziunea familiei și, prin extensie, a comunității. Din această realitate derivă și noțiunea de **drept patrimonial**, precum și formele incipiente de **patriotism natural**, în care loialitatea față de comunitate era o extensie a loialității familiale, nu o abstracție impusă de stat.

Această legătură explică de ce *pietas* nu putea fi redusă la sentiment sau credință interioară. Ea se verifica prin fapte: grija pentru părinți, respectarea legămintelor familiale, protejarea celor vulnerabili din gospodărie și îndeplinirea obligațiilor sociale. A fi „pios” însemna a fi responsabil, nu a afișa evlavie. Abia mult mai târziu, pe măsură ce structurile familiale și comunitare au fost înlocuite de structuri centralizate ale statului, sensul *pietas* a fost golit de conținutul său juridic și social și a fost reambalat ca virtute interioară sau gest exterior.

Această mutație semantică este paralelă cu transferul autorității de la tatăl natural la „tatăl” statal. Pe măsură ce statul civil a început să se prezinte drept protector suprem al cetățenilor, responsabilitatea filială a fost erodată. Datoria față de părinți și familie a fost înlocuită de dependența față de instituții, iar *piety* a devenit o chestiune de expresie personală sau moralism public, nu de obligație concretă. Astfel, termenul ajunge să fie asociat cu ipocrizia: pentru că a rămas doar forma exterioară, lipsită de responsabilitatea reală care îi dădea sens.

În context biblic, această degradare este explicit condamnată. Isus confruntă tradițiile care invocau acte religioase pentru a anula datoria față de părinți (de exemplu, practica *Corban*), arătând că adevărata evlavie nu poate exista acolo unde datoria filială este sacrificată pe altarul religiei instituționalizate. Prin urmare, sensul originar al *piety* ca datorie față de tată nu este o relicvă lingvistică, ci o cheie interpretativă esențială pentru a înțelege diferența dintre religia curată — ancorată în responsabilitate reală — și religia falsă, redusă la gest, simbol și aparență.

¹⁹ „Să nu numiți pe nimeni Tată pe pământ” Ce încerca Hristos să ne spună despre tații de pe pământ?

„Religia este recunoașterea tuturor îndatoririlor noastre ca porunci divine.” Immanuel Kant

<https://www.hisholychurch.org/sermon/fatherabba.php>

²⁰ Transformarea sensului termenului *religie* dintr-o noțiune normativă, practică și socială într-una predominant cognitivă și ideologică este un fapt istoric verificabil, atestat de surse lexicografice și juridice majore între secolele al XVIII-lea și al XX-lea. Această mutație nu reflectă doar o evoluție neutră a limbajului, ci o **reconfigurare structurală a rolului religiei în societatea modernă**, cu implicații directe asupra dreptului, carității și organizării comunitare.

1. Dovezi lexicografice: de la datorie la credință

Până la mijlocul secolului al XIX-lea, definițiile autoritative ale religiei pun accentul pe **acțiune, practică și datorie**. Un reper central este **John Bouvier's Law Dictionary (1856)**, adaptat expres cadrului constituțional american, care definește religia drept: *“Real piety in practice, consisting in the performance of all known duties to God and our fellow men.”*

Această definiție este semnificativă pentru că provine dintr-un **dicționar juridic**, nu teologic, indicând faptul că religia era percepută ca o realitate cu **efecte sociale și normative**, nu ca o simplă opinie privată.

În **Noah Webster, American Dictionary of the English Language, 1828**, religia este încă asociată cu obligația morală și „practica datoriei morale”, însă apare deja o tendință de integrare a doctrinelor și credințelor ca elemente centrale. Această tendință devine dominantă în **Webster's Revised Unabridged Dictionary (1913)**, unde religia este definită preponderent ca „act exterior” sau „sistem de credință și închinare,” iar dimensiunea datoriei sociale este marginalizată.

Definițiile contemporane (secolul XX târziu – XXI) finalizează această mutație, reducând religia aproape exclusiv la un „set de credințe” sau „concepții despre univers și divinitate.” Deci, între 1820 și 1920, axa definițională se mută sistematic de la *ce faci la ce crezi*.

2. Context juridic și instituțional: de ce a fost necesară redefinirea

În dreptul anglo-american timpuriu, religia era inseparabilă de **datorii morale cu impact social**. Atâta vreme cât religia era definită ca „împlinirea datoriei față de Dumnezeu și față de aproapele,” ea intra inevitabil în sfera responsabilității publice: caritate, educație, îngrijirea celor vulnerabili.

Redefinirea religiei ca „opinie” sau „credință interioară” a permis statului modern să o **neutralizeze juridic**, declarând-o „privată” și lipsită de competență asupra organizării sociale. Acest proces coincide cu:

- consolidarea statului administrativ modern;
- secularizarea dreptului;
- transferul carității de la comunități voluntare la sisteme coercitive de redistribuție.

3. Dimensiunea etimologică și semantică

Etimologic, *religio* este legată fie de **relegere** (Cicero, în *De Natura Deorum*; *De Legibus*: „a reciti cu grijă”, „a veghea asupra datoriei”), fie de **religare** („a lega”). Ambele sensuri indică **practică repetată și legături sociale reale**, nu adeziune intelectuală abstractă. Mutarea semantică modernă transformă religia dintr-o **disciplină trăită** într-un **sistem de idei**, adică într-o ideologie.

Această mutație este exact ceea ce Samuel Johnson avertiza: acumularea de redefiniri care „pavesc drumul spre sofism,” adică spre folosirea cuvintelor într-un sens care ascunde realitatea pe care o descriau inițial.

4. Efecte sociale documentate

Istoricii antici au observat efecte similare atunci când religia era instrumentalizată politic. **Polybius** (în *Histories*) descrie degradarea republicii romane prin pierderea virtuții civice, iar **Tacitus** (în *Annals*; *Histories*) formulează celebrul concept de *instrumentum regni*, arătând cum religia publică devine unealtă de control. **Lucius Annaeus Seneca** (în *Epistulae Morales*) sintetizează această realitate: religia este „adevărată pentru popor, falsă pentru cei înțelepți și utilă pentru conducători.”

Prin urmare, metamorfozarea sensului termenului *religie* reprezintă o **rescriere istorică a funcției religiei în societate**.

Dicționarele, juriștii și instituțiile moderne nu au fost simple oglinzi ale limbajului, ci actori ai acestei transformări. Rezultatul a fost mutarea religiei din sfera datoriei și a carității voluntare în sfera ideologiei și a opiniei private. Această schimbare explică tensiunea fundamentală dintre **Religia curată** și formele moderne de **religie publică sau civilă**, deoarece:

- Caritatea voluntară scade și este înlocuită de sisteme coercitive;
- Religia este tolerată ca opinie, dar suspectată când produce structuri sociale autonome;
- Comunitățile devin dependente de stat pentru funcțiile pe care religia le îndeplinea anterior.

Cine aude aceste fapte pentru prima dată poate ignora interpretările, dar nu poate ignora **documentele**: definițiile s-au schimbat, perioada este identificabilă, motivațiile sunt coerente, iar efectele sunt vizibile. Aceasta este istorie, nu retorică.

²¹ Această mutare semantică și conceptuală a religiei — de la *datorie trăită la opinie susținută sau identitate ideologică* — reprezintă una dintre cele mai profunde transformări ale gândirii religioase și sociale din istoria occidentală. În sensul ei clasic și biblic, religia nu desemna ceea ce „crezi” sau „afirmi” despre Dumnezeu, ci ceea ce *faci* în raport cu Dumnezeu și cu aproapele tău. Ea era inseparabilă de noțiuni precum datorie, slujire, responsabilitate morală și caritate concretă. Odată cu această mutare, religia încetează să mai fie un mod de viață și devine un sistem de idei.

Din punct de vedere etimologic, această degradare este vizibilă chiar în istoria termenului *religio*. Așa cum observa Cicero, *religio* derivă din *relegere* — „a reciti,” „a lua din nou în considerare,” „a veghea cu atenție asupra datoriei.” Termenul implică o practică repetată, o disciplină atentă, o rânduială trăită. Chiar și interpretarea alternativă prin *religare* („a lega”) nu trimite în primul rând la o legare intelectuală, ci la legături reale: legături între oameni, între generații, între datorie și faptă. Religia, în acest sens, *leagă comunități* prin acte de slujire și milostenie, nu prin consens ideologic.

Reducerea religiei la „set de credințe” sau „opinii despre divinitate” marchează trecerea ei în domeniul ideologiei. O ideologie, prin definiție, este un sistem de idei abstracte care cere adeziune intelectuală și identificare de grup. Ea creează frontiere mentale — „noi” și „ei” — și tinde să se manifeste prin facțiuni, confesiuni rivale și conflicte doctrinare. În timp ce religia ca datorie produce *legături sociale*, ideologia produce *diviziuni sociale*. Această mutație explică de ce, odată cu ideologizarea religiei, apar denominaționalismul, competiția doctrinară și alianțele cu puterea politică.

În acest cadru, religia publică și religia civilă nu sunt accidente istorice, ci consecințe logice ale redefinirii religiei ca ideologie. O religie redusă la idei poate fi ușor cooptată de stat, instrumentalizată legislativ și transformată într-un mecanism de legitimare a puterii. Caritatea nu mai este expresia liberă a iubirii aproapelui, ci devine „caritate legală”, administrată coercitiv, finanțată prin constrângere și distribuită ca beneficiu politic. Astfel, religia încetează să mai formeze caractere și începe să administreze mase.

Religia curată, așa cum este definită în Iacov 1:27, nu este compatibilă cu această transformare. Ea nu este o ideologie concurentă printre altele, nici o identitate culturală, nici un set de dogme acceptate formal. Ea este o practică vie, zilnică, verificabilă: grija pentru cei vulnerabili și păstrarea libertății morale față de sistemele lumii. Când religia este redusă la ideologie, această practică dispăre, iar în locul ei apar religii false — religii care vorbesc despre Dumnezeu, dar nu mai slujesc oamenii; care proclamă credințe, dar nu mai poartă poveri; care oferă mântuire verbală, dar întrețin dependență socială.

Prin urmare, mutarea religiei din sfera datoriei în sfera ideologiei nu este neutră, ci profund distructivă: ea rupe religia de funcția ei originală de a crea comunități libere și o transformă într-un instrument de control, identitate de grup sau justificare a lăcomiei instituționale. Aceasta este linia de demarcație dintre Religia Curată și religiile publice sau false — nu diferența de doctrină, ci diferența dintre *viață trăită* și *idee susținută*.